

بسمه تعالی

اهمیت تربیت دختران در پرورش دینی و اخلاقی

سمیرا سعادتیار^۱

چکیده

این تحقیق به اهمیت تربیت دختران در اسلام می پردازد، توجه دارد که ضرورت تربیت دختران در پرورش دینی و اخلاقی باشد. اسلام به دلیل ارزش خاصی که برای دختران قائل است تربیت خاصی نیز برای آنها در نظر گرفته است. دختران مادران آینده و تربیت کننده نسل های بعدی اجتماع هستند. پس تربیت خود آنها دارای اهمیت و ضرورت فراوانی است. چون آنها نقش انسان سازی را در اجتماع به عهده دارند.

کلید واژه: تربیت، تربیت دختران، پرورش، اخلاق، اهمیت تربیت

سطح دو حوزه علمیه. مدرسه حضرت معصومه سلام الله علیها شهرستان دماوند. دماوند^۱

مقدمه

اسلام بیش از همه مکاتب و فلسفه ها درباره زن نظر داده و از او حمایت کرده است. این مسأله صرف ادعا نیست نگاه ی ولو اجمالی در منابع اسلامی و در مباحث مربوط به زنان دعوی ما را ثابت می کند. ذکر این نکته ضروری است که اسلام در عنایتی که نسبت به دختران و اصولاً طبقه نسوان را داشته است نخواستی که بی حساب گروهی را بالا ببرد یا بی حساب گروهی دیگری را پایین آورد. این عنایت به خاطر اهمیت وجود آنها و نقشی است که آنان در پرورش و هدایت نسل ایفا می کنند. اسلام وجود دختر را مایه خیر و نشانهای از احسان خدا می شناسد. تعبیرات اسلامی نشان می دهند که دختر چون گلی است در خانه و مایه زیبایی و خیر و احسان است. و اینکه خداوند دختران تا این اندازه مورد عنایت قرار داد بدان خاطر نبود که می خواست تبعیضی درباره پسر و دختر معمول دارد. بلکه بدان خاطر است که نقش دختران در عهده داری و انجام وظایف بعدی مهم است. دختران در آینده عهده دار تربیتی نسلی شجاع، راستگو، مومن، سبب سکون و آرامش کانون زندگی هستند پایه و رکن خانواده فردا. اگر آنها ساخته و پرورده شوند. اجتماع آینده پرورش یافته است اگر این مورد احترام باشند نسل بعدی لایق احترام است و اگر اینان طرد و عقدهای شوند همین بلا و عقوبت برای نسل بعدی خواهد بود.

در این مقاله سعی شده است با استناد به آیات و روایات دینی، به اهمیت و ضرورت تربیت دختران پردازد و از جهات مختلف به این اهمیت دامن بزند و همچنین ضرورت تربیت دختران از نگاهی دیگر را بررسی کند.

از روش کتابخانه ای در کتابهای متعددی از جمله کتاب، تربیت فرزندان از نظر اسلام، نوشته ی حسین مظاهری، اسلام و تعلیم و تربیت دختران علی قائمی، اسلام و تعلیم و تربیت محمد باقر حجتی و..... استفاده شده است.

مفهوم شناسی

معنای لغوی واژه تربیت

تربیت از واژه ربو^۱ به معنی افزایش و نمو است و به معنی پروردن، پروراندن، پرورش دادن، ادب و اخلاق به کسی یاد دادن و به معنی تغذیه و مراقبت کودک را عهده دار شدن و به دقت درباره او سر پرستی کردن تا اینکه دوره کودکی را تمام کند، این رسیدگی شامل رشد قوای ادراکی و عقلی او نیز می شود.

تربیت در لغت عربی معانی متعدد و در عین حال زیبایی دارد که جمعاً می توان منظره زیبایی از مفهوم تربیت ترسیم نماید.

تربیت به معنای اتمام، رشد بخشی و نمود دادن مرحله به مرحله تربی تا حد نهایی آن، زیاد کردن، پاکیزه کردن، پرورش دادن و بزرگ کردن آمده است.

حوصله مادرانه: یعنی حوصله همراه با محبت و تداوم و تلاش برای خوب کردن کودک آن را تربیت خوانده اند.

تعریف تربیت با توجه به آیات کریمه، روایات شریفه و مفاهیم و کاربرد این لغت در لسان عرب عبارت است از: برانگیختن و شکوفا کردن رشد دادن استعدادهای انسان در جهت کمال به همراه تلاش تربی و فراهم کردن زمینه ها و عوامل موثر و لازم. قابل توجه است که آوردن قید کمال و تلاش و تربیت و زمینه ها و عوامل موثر و لازم همگی در تعریف تربیت از مفهوم و معنای لغوی کلمه گرفته شده که در آن مستتر است.^۲

اهمیت و ضروری تربیت دختران

برای اینکه از فرزندان و کودکان امروزی ثمرهای برای فردای جامعه داشته باشیم و برای اینکه بتوانیم افراد انسانی تربیت کنیم که در راه و روش انسانیت راه کمال را طی کنند باید دختران امروزی را دریابیم و ضرورت تربیت آنها را حس کنیم. باید برای تربیت او اهمیت قائل شویم، چون باید تربیت نسل را به دست او بسپاریم و

المنجد الابدی. چاپ احمدی. ص ۲۴۴^۱

فرهنگ فارسی عمید، حسن عمید، ص ۳۱۱^۲

مرتضی زاهد. فلسفه تربیت و فعالیت های تربیت تهران. ص ۵۲^۳

فردای جامعه و کشور خود را بسازیم. کار تربیت این است که ضوابط و ویژگیهای مورد نظر از طریق تربیت به دختر منتقل شود و تربیت از این دیدگاه برای دختران اهمیت دارد و ضروری است.^۱

در چهار مورد از قرآن مجید مسئله تعلیم و تربیت به عنوان هدف انبیاء با هم ذکر شده است و در سه مورد تربیت بر تعلیم مقدم شده است (سوره بقره آیه ۱۵۱ - آل عمران ۱۶۴ - جمعه ۲) و تنها در یک مورد تعلیم بر تربیت مقدم شده است (سوره بقره ۱۲۹) با اینکه می دانیم تا تعلیمی نباشد، تربیت صورت نمی گیرد.

بنابراین آنجا که تعلیم بر تربیت مقدم شده است به وضع طبیعی آن است، و در موارد بیشتری که تربیت مقدم ذکر شده گویا اشاره به مسأله هدف بودن آن است، چرا که هدف اصلی، تربیت است و بقیه هم مقدمه آن است.^۲

اهمیت برنامه ریزی در تربیت

یکی از درسهای مهم که قرآن به ما می آموزد، لزوم برنامه ریزی برای هرگونه انقلاب فرهنگی و فکری و اجتماعی و هرگونه برنامه تربیتی است، چرا که اگر چنین برنامه ای تنظیم نگردد و در مقاطع مختلف هر کدام به موقع خود پیاده نشود شکست قطعی است، حتی قرآن مجید یک جا بر پیامبر نازل نشد، هر چند در علم خدا یک جا بود و یک بار در شب قدر بر پیامبر عرضه شد، اما نزول اجرایی آن در طول ۲۳ سال در مقطع های مختلف زمانی و با برنامه ریزی دقیق بود.^۳

اهمیت تربیت فرزند

از نظر قرآن و روایات اهل بیت (علیه السلام) از نظر تاریخ و تجربه اثبات شده است که پدر و مادر دخالت موثر در سرنوشت اولاد دارند، چه کودک، چه نوجوان و چه جوان. به عبارت دیگر پدر و مادر دخالت در سعادت و شقاوت بچه، در سعادت و شقاوت نوجوان و جوان دارند، از قرآن و روایات اهل بیت (علیه السلام) از تاریخ و تجربه بر می آید که پدر و مادر دخالت در خوشبختی ها و بدبختی های اولاد دارند، پدر و مادر مواظب، در سعادت بچه تاثیر فراوان دارند و پدر و مادر لایبالی بی تفاوت در تربیت، در بدبختی اولاد تاثیر عجیبی دارند.

جمعی از محققان مرکز فرهنگ و معارف قرآن. فرهنگ موضوعی تفاسیر، ج ۱. ص ۴۹۱

ناصر. مکارم شیرازی و دیگران. تفسیر نمونه. ج ۱. ص ۴۵۸

ناصر. مکارم شیرازی و دیگران. تفسیر نمونه. ج ۱۲. ص ۳۲۲.

تأثیر به اندازه‌های است که از پیغمبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) آن روایت مشهور رسید که: دل مادر زمینه ساز برای سعادت و یا برای شقاوت بچه است به عبارت دیگر معنای روایت این است که پدر و مادر زمینه ساز سعادت و یا شقاوت بچه اند.

قرآن شریف می فرماید: ای افرادی که ایمان آورده اید، شما باید هم خودتان و هم زن و بچه تان را از آتش جهنم نجات دهید. چنانچه به فکر خود هستید، به فکر اولادتان باید باشید، چنانچه خود روزه می گیرید به فکر روزه گرفتن اولادتان باشید. چنانچه خود نماز جماعت اول وقت می خوانید به فکر نماز اولادتان باشید، چنانچه خود حجاب دارید به فکر حجاب دختران تان باشید و اگر خود حجاب داشته باشی و به فکر حجاب دخترت نباشی و اگر خود متقی باشی و به فکر تقوای بچه ات نباشی، اگر خودت با نماز باشی و به فکر نماز بچه ات نباشی، مسئولی جهنم برای تو است ولو اینکه تو آدم متقی باشی، وظیفه ات این است که باید خودت و زن و بچه ات، هر دو را از آتش جهنم نگاه بداری. در قرآن شریف که می خوانیم تکرار شده است و لحن شدیدی دارد. می فرماید: ورشکسته آشکار در روز قیامت آن است که باید برای خاطر اولاد به جهنم برود، ورشکسته آشکار آن است که خود و زن و بچه اش را از آتش جهنم نجات نداده است و در روایت می خوانیم: وای بر آن پدر و مادری که به فکر دنیای بچه هایشان هستند، اما به فکر آخرت آنها نیستند، به فکر اخلاق و ادب بچه نیستند، یعنی به فکر این هست که بچه اش درس بخواند، مدرکی بگیرد، پستی بگیرد، به فکر این هست که تامین آتیه برای بچه اش بکند، به فکر این هست که جهیزهای برای دخترش تهیه کند که همه اینها به جاست- اما به فکر دین، ادب و تربیت بچه، به فکر اینکه بچه با چه کسی رفت و آمد دارد، در خانه است یا نه، به فکر اینکه این بچه اخلاق، انسانیت دارد یا نه، به فکر این نیست پیغمبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمود: وای به این افراد^۱

اهمیت دختران

اینکه خداوند دختران را تا این اندازه مورد عنایت قرار داده به این خاطر نبود که می خواست تبعیضی میان دختر و پسر قائل شود، بلکه به این خاطر است که نقش دختران در عهده داری و انجام وظایف بعدی مهم است. دختران در آینده عهده دار تربیت نسلی شجاع، راستگو، مومن و با هدف هستند که این مسأله در تربیت میان دختر و پسر تاثیرگذار است و از جمله تفاوت های تربیت آنهاست. ما باید دختران با تربیتی خاص برای مادر

حسین، مظاهری، تربیت فرزند از نظر اسلام، ص ۲ و ۳.

را دارد که مرد، مثل حق تحصیل حق کار حق مالکیت، حق دادن رای و رای گرفتن. در بینش قرآنی، شخصیت فرزندان جزئی از شخصیت افراد محسوب میشود و مسائل تربیتی و انسانی مربوط به آنها فوق العاده اهمیت دارد و طبیعی است دختر و پسر در این مورد فرقی نداشته باشند. اگر در اسلام فرزند صالح همانند گلی از گلپای بهشت به حساب میآید، باید بدانیم که تامین صلاحیت او در سایه ادای حق تربیت مسیر است و آن کس که خواستار فرزند صالح است باید تربیت او را امری ضروری بداند.

۵. برای حیات اجتماعی:

زندگی اجتماعی نیاز دارد با آگاهی و فنونی که اساس آن دارای جنبه اکتسابی است. بخش مهم از عدم تجانسها، برخوردها و تصادمها در زندگی به خاطر آن است که افراد راه و رسم آن را نیاموخته اند و یا برای حیات اجتماعی آن چنان لازم است پرورش نیافته اند. برای اینکه آنها به حقوق و تکالیف اجتماعی خود آگاه شوند، در انجام آن مجاهدت نمایند، در برخوردها و تصادمها مظلوم واقع نشوند، ضروری است تربیت یابند. انحراف و لغزشها در جوامع ناشی از کسانی است که تربیت کافی نیافته اند و یا دامن عفیفی برای پرورش شان نبوده است، فتنه و شری در اثر جهالت پدید آمده و دامن زده شده است بدین سان برای زدودن شر از جامعه ضروری است به دامنه علم و آگاهی شان افزوده و یا بهتر بگوییم علم را با ایمان همراه و همگام کنیم.

۶. برای تربیت نسل:

از بین دو جنس زن و مرد این زن است که خداوند امر آفرینندگی مجدد و حفظ و پرورش امانت را که خود فرزند است به او عطا کرده است. مجهز کردن آفرینش زن به دستگاهی که به وسیله آن نسلی جان میگیرد و شکوفا میشود، نشانه عنایت خداست به این طبقه، پس باید او را رشد و پرورش داد تا بتوان نسل خود را رشد و پرورش دهد. اسلام برای تربیت فرزندان مادران آگاه مومن و پرهیزکار میخواهد، وجود پرورش یافته او را، رکناساسی و نیرومند سعادت جامعه میشناسد و قائل است که اثرات تربیتی او برای همیشه و تا پایان عمر در اذهان خواهد ماند. بدین نظر برای تربیت او اهمیت قائل است و توصیه میکند که زمینه را برای صلاحیت و لیاقت او فراهم کنیم. از سوی دیگر حتی جوامع منهای مذهب هم آگاه بخواهند نسلی سالم و نیرومند، هوشیار و خردمند داشته باشند، ناگزیر به احترام و حمایت از دختران و پرورش آنها هستند. زیرا مردان جبهه فردا و کارمندان و مخترعان و کارگزاران و مسئولان دنیای آینده را هم اینان تربیت می کنند.

به گفته امام خمینی(قدس): (زن مربی جامعه است و از دامن اوست که انسانها پیدا می شوند.) و اگر او تربیت یافته نباشد چگونه میتواند به رشد و پرورش نسل اطمینان داشت اینکه بخواهیم مردانی برجسته، عاقل، شریف، پاک و با ایمان تربیت کنیم، نیاز داریم به وجود دخترانی که از اصول این تربیت سر درآورند و هم فراموش نکنیم که بهشت زیر قدم آن مادرانی است که خود تربیت یافته و بهشتی باشند و گرنه الجنه تحت اقدام الالمهات درباره همگان نخواهد بود.^۱

علی. قائمی. سازندگی و تربیت دختران. ص ۴۰، ۴۳^۱

نتیجه گیری

اسلام برای دختران ارزش و اهمیت قائل است برای تربیت آنها نیز ارزش قائل است و آیات و روایتی راجع به تربیت دختران وارد شده است و از آنجا که دختران به لحاظ خلقت داروی روحیه احساسی و عاطفی هستند، باید به این جنبه از خلقت آنها توجه خاصی را مبذول بداریم. تربیت دختران اهمیت خاصی دارد و این اهمیت به دلیل نقش خاصی است که در آینده ایفا خواهند کرد و آن نقش مهم مادری و تربیت نسل است. به همین دلیل باید دختران را تربیت کرد تا در آینده به عنوان مادری فهمیده به تربیت فرزندان خود بپردازند. چرا که اگر مادران یک جامعه تربیت شوند نسل آینده نیز تربیت شده و میتوانند سلامتی جامعه را تضمین کرد چرا که از حضور دختران در جامعه هیچ نگرانی نخواهیم داشت و نگران نگاههای هوس آلود نخواهیم بود.

فهرست منابع

قران

نهج لبلاغه

المنجد الابدی، چاپ احمدی، ص ۲۴۴

فرهنگ فارسی عمید، حسن عمید، انتشارات امیر کبیر سال ۱۳۶۲، ص ۳۱۱

مرتضی، زاهدی، فلسفه تربیت و فعالیتهای تربیتی تهران، موسسه انتشارات آوای نور، ۱۳۷۵،

...

جمعی محققان مرکز فرهنگ و معارف قرآن، فرهنگ موضوع تفاسیر، ج ۱، دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۸۲، ص ۴۹۱.

ناصر، مکارم شیرازی و دیگران، تفسیر نمونه، ج ۱، قم دارالکتب اسلامی، ۱۳۷۰، ص ۴۵۸.

جمعی از محققان مرکز فرهنگ و معارف قرآن، فرهنگ موضوعی تفاسیر، جلد ۲، دفتر تبلیغات اسلام، ۱۳۸۲، ص ۴۹۱.

ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۱۲، قوم دارالکتاب اسلامی، ۱۳۷۰، ص ۳۲۲.

حسین، مظاهری، تربیت فرزند از نظر اسلام، قم، سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۶۹، ص ۳ و ۲.

علی قائمی، اسلام و تعلیم و تربیت دختران، تهران، امیری، ۱۳۸۳، ص ۳۴.

محمد، باقر، حجتی، اسلامی و تعلیم و تربیت، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۴، ص ۲۰

علی اصغر، احمدی، اصول تربیت، تهران سازمان انجمن اولیا و مربیان، ۱۳۷۹، ص ۳۲.

علی، قائمی، اسلام و تربیت دختران، تهران، امیری، ۱۳۸۳، ص ۱۲۴.

علی، قائمی، سازندگی و تربیت دختران، تهران، انجمن اولیا و مربیان جمهوری اسلامی، ۱۳۷۶، ص ۱۸۱، ۱۸۰.

علی، قائمی، اسلام و تربیت دختران، تهران، امیری، ۱۳۸۳، ص ۱۲۵

مرتضی، مطهری، تعلیم و تربیت در اسلام، تهران، صدرا ۱۳۶۷، ص ۱۷۰

محمد علی، سادات، راهنمای پدران و مادران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۸، ص ۷۵.

علی، قائمی، سازندگی و تربیت دختران، تهران، انجمن ادلیا و مربیان جمهوری اسلامی، ۱۳۷۶، ص ۱۸۶.

محمد علی، سادات، راهنمای پدران و مادران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۸، ص ۷۶.